

30 jan 2020 -00:01

Meer verpleegkundigen nodig in het internationale Jaar van de Verpleegkundige

Het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (KCE) en de KU Leuven stelden vast dat een verpleegkundige in de Belgische ziekenhuizen voor gemiddeld 9,4 patiënten moet zorgen. De internationaal aanvaarde norm voor een veilige zorgomgeving bedraagt nochtans ten hoogste 8 patiënten per verpleegkundige. Het KCE pleit er dan ook voor dat de overheid jaarlijks bijkomende middelen investeert, en dat ze erop toeziet dat deze effectief worden gebruikt om het aantal patiënten per verpleegkundige te verlagen en dit op de diensten waar dit het meest nodig is. Verder zouden de ziekenhuizen een aantrekkelijke, veilige en aangename werkomgeving voor hun verpleegkundigen moeten creëren, en hen moeten ontheffen van taken waarvoor ze overgekwalificeerd zijn. Op die manier lopen verpleegkundigen minder risico op een burn-out en wordt hun beroep aantrekkelijker gemaakt, waardoor meer mensen (opnieuw) kiezen voor de job. Een mooie uitdaging in het 200ste geboortjaar van Florence Nightingale, dat de Wereldgezondheidsorganisatie uitriep als het 'Jaar van de verpleegkundige'.

Aantal patiënten per Belgische verpleegkundige 10 jaar geleden veel te hoog

Het kwam eind vorig jaar reeds uitgebreid aan bod in de Vlaamse media: een deel van de onverwachte overlijdens in de Belgische ziekenhuizen zou te wijten zijn aan een tekort aan verpleegkundigen. Dit was geen grote verrassing: in 2009 toonde een grote Europese studie uitgevoerd door KU Leuven reeds aan dat voldoende en hoger opgeleide verpleegkundigen het risico op overlijden in het ziekenhuis verlagen, zorgen voor betere patiëntuitkomsten en -ervaringen, en het welzijn van de verpleegkundigen verhogen. Uit dezelfde studie bleek dat in de Belgische ziekenhuizen één verpleegkundige aan gemiddeld 11 patiënten zorg verleende. Nochtans gaat men er internationaal van uit dat bij meer dan 8 patiënten, de zorgomgeving onveilig wordt. Naar aanleiding van deze studie ontwikkelden verschillende landen en regio's een beleid voor voldoende verpleegkundigen in de zorg. Ze bepaalden voor elke dienst een maximum aantal patiënten per verpleegkundige, voor een veilige zorgomgeving.

Enquête onder 5 000 verpleegkundigen in 84 ziekenhuizen

In België is er de afgelopen jaren via sociale akkoorden vooral ingezet op het verbeteren van de werkomstandigheden van de verpleegkundigen, maar werd er geen structureel beleid gevoerd om het aantal patiënten per verpleegkundigen te doen dalen. Nu, tien jaar later, wilde het KCE met hetzelfde onderzoeksteam van KU Leuven nagaan of en hoe de werksituatie van de verpleegkundigen in de Belgische ziekenhuizen gewijzigd is. Het organiseerde daarbij opnieuw een grote enquête onder bijna 5 000 verpleegkundigen in 84 ziekenhuizen. Ze werden bevraagd over hun werklast en welzijn, en over de kwaliteit van zorg, zoals zij die ervaren.

Hun aantal nam toe...

Positief is dat het aantal verpleegkundigen de afgelopen tien jaar in de Belgische ziekenhuizen toenam, waardoor het aantal patiënten per verpleegkundige licht gedaald is. Ook hebben steeds meer verpleegkundigen (63%) een Bachelor-diploma. De verpleegkundigen zelf vinden dat ze vandaag beter door hun leidinggevenden worden ondersteund, en dat hun werkrelatie met de artsen is verbeterd.

...maar is nog steeds onvoldoende, vooral op geriatrie

Minder positief is dat het aantal verpleegkundigen nog steeds onvoldoende is om de stijgende zorgbehoeften op te vangen. Elke verpleegkundige staat nog steeds in voor gemiddeld 9,4 patiënten, (7 patiënten 's morgens, bijna 9 's avonds en 18 's nachts). Internationaal wordt meer dan 8 patiënten per verpleegkundigen als onveilig beschouwd. Dit is vooral het geval op de diensten interne geneeskunde, chirurgie en geriatrie.

Bepaalde noodzakelijke zorg wordt niet verleend

De verpleegkundigen gaven zelf ook aan dat ze wegens tijdsgebrek steeds vaker noodzakelijke zorg niet kunnen verlenen, en de laatste 10 jaar is dit probleem alleen maar toegenomen, ook al omdat ze veel taken hebben waarvoor ze overgekwalificeerd zijn. Zo rapporteert 82% dat ze maaltijden opdienen en 61% dat ze patiënten transporteren binnen het ziekenhuis. Hiervoor zouden de ziekenhuizen beter zorgkundigen of ander niet-verzorgend personeel inzetten.

Door deze werkdruk meldde 37% dat ze tijdens de laatste shift patiënten niet goed konden observeren en ze niet van houding konden veranderen om doorligwonden te voorkomen. Ruim de helft heeft onvoldoende tijd voor educatie van patiënten. Bijna 70% geeft aan geen tijd te hebben om patiënten te troosten of ermee te praten. Dit is niet alleen gevaarlijk en/of ongemakkelijk voor de patiënt, het draagt ook bij tot het stijgend ongenoegen bij verpleegkundigen.

1 op de 10 overweegt om beroep te verlaten

Eén op de vier verpleegkundigen geeft dan ook aan niet tevreden te zijn met de job. 36% loopt zelfs een risico op burn-out. 10% denkt er bovendien aan om het beroep te verlaten. Deze resultaten zijn er de afgelopen 10 jaar niet op verbeterd.

Binnen het jaar onveilige situaties wegwerken

De conclusie is dan ook dat er een beleidsaanpak nodig is, met een wettelijk maximaal aantal patiënten per verpleegkundige, en de nodige forse investeringen. Op die manier kunnen zowel de werkomstandigheden van de Belgische verpleegkundigen als de veiligheid van de zorg verbeteren. Daarnaast zouden andere medewerkers de niet-verpleegkundige taken kunnen overnemen. Dit alles zou de aantrekkelijkheid van het beroep verhogen, waardoor meer mensen ervoor kiezen en er minder het beroep verlaten, zoals in andere landen.

In een eerste fase kunnen binnen het jaar de onveilige situaties worden weggewerkt. Dit vereist een toename van het personeelsbestand met 1 629 voltijdse medewerkers. Hiervoor is een bijkomend jaarlijks budget van bijna € 118 miljoen vereist. Dit moet beschouwd worden als een noodmaatregel, en als het absolute minimum van wat er moet gebeuren.

Binnen de 5 jaar veilige aantallen per afdeling en per shift vastleggen

Voor een meer duurzaam beleid worden er binnen de 5 jaar best een veilig aantal patiënten per verpleegkundige vastgelegd, per type afdeling (ifv zorgintensiteit en type pathologie) en shift (dag/nacht). Hiervoor is concrete actie vereist van de federale en regionale overheden, de ziekenhuissector en de beroepsgroep van de verpleegkundigen.

Het KCE schat alvast dat er voor de diensten chirurgie, inwendige geneeskunde, geriatrie, revalidatie en pediatrie ongeveer 5 500 extra voltijdse verpleegkundigen nodig zijn, aan een bijkomend jaarlijks budget van meer dan € 403 miljoen.

Eerste beleidsbeslissing reeds genomen

Positief is dat het federale parlement ondertussen besliste om een zorgfonds op te richten voor de aanwerving van bijkomend zorgpersoneel, als voorlopige maatregel. Dit fonds ontving eind vorig jaar reeds € 67 miljoen en ook voor de eerste drie maanden van 2020 zou € 100 miljoen worden vrijgemaakt. Dit bedrag wordt echter niet alleen verdeeld onder de door het KCE bestudeerde afdelingen en types van ziekenhuizen, maar o.a. ook onder psychiatrische afdelingen en ziekenhuizen alsook de thuiszorg. Het KCE pleit er dan ook voor om jaarlijks bijkomende middelen te investeren, en om erop toe te zien dat ze effectief worden gebruikt om het aantal patiënten per verpleegkundige te verlagen, op de diensten waar dit het meest nodig is.

Creëren van aantrekkelijke, veilige en aangename werkomgeving

De ziekenhuissector moet een aantrekkelijke, veilige en aangename werkomgeving voor de verpleegkundigen creëren. Dit omvat niet enkel voldoende bestaffing die van nabij wordt opgevolgd, maar ook een investering in leiderschap, de deelname door het verpleegkundig management aan het ziekenhuisbeleid, goede relaties met de artsen en een goede zorgkwaliteit.

Geriatricie aantrekkelijker maken

Verder zijn er initiatieven nodig om vooral de geriatricie zorg voor verpleegkundigen aantrekkelijker te maken. Deze kunnen worden genomen door de overheid (bv. campagnes die het imago verbeteren), het onderwijs (bv. meer aandacht voor geriatricie in het theoretisch gedeelte en in de stages), de sociale partners en de ziekenhuissector (bv. veel belang hechten aan geriatricie zorg en expertise).

Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg
Administratief Centrum Kruidtuin, Doorbuilding (10e verdieping)
Kruidtuinlaan 55
1000 Brussel
België
+32 2 287 33 88
<http://kce.fgov.be>

Gudrun Briat
Verantwoordelijke communicatie en P&O
+32 475 274 115
press@kce.fgov.be